

Gerhard Fischers utgravinger under koret i Stavanger Domkirke i 1934

Arne Kvitrud, Søndre Nordheims gate 9, 4021 Stavanger.

Versjon 9.4.2020.

Avskrifter fra utgravingsdagboka til Gerhard Fischer 27. september – 3. oktober 1934. **Det som er med rødt er mine tilføyelser.**

Riksantikvarens arkiv i Oslo, Arkiv: Fischer, Gerhard, Serie: F-Dagbøker 96-131, F-L0003. Notisbok GFD-114-118.

Avskriftene er etter bilder tatt av meg selv med håndholdt mobilkamera. Ikke alle bildene er derfor av god nok kvalitet! Det er mange forkortinger, utstrykinger, overskrivinger og innskutte rettinger og tillegg. Alt er heller ikke lett forståelig, delvis på grunn av blyantskrift og dårlig kvalitet på bildene, og dels på min egen evne til å lese teksten! **Avskriften er derfor ikke god!** Den gir likevel et inntrykk av hva Fischer gjorde. Er noe viktig for deg, bør du sjekke med originalene.

Du må gjerne hjelpe meg med å få en bedre avskrift!

Side 1 og 2 om reisen og samtaler

Side 3:

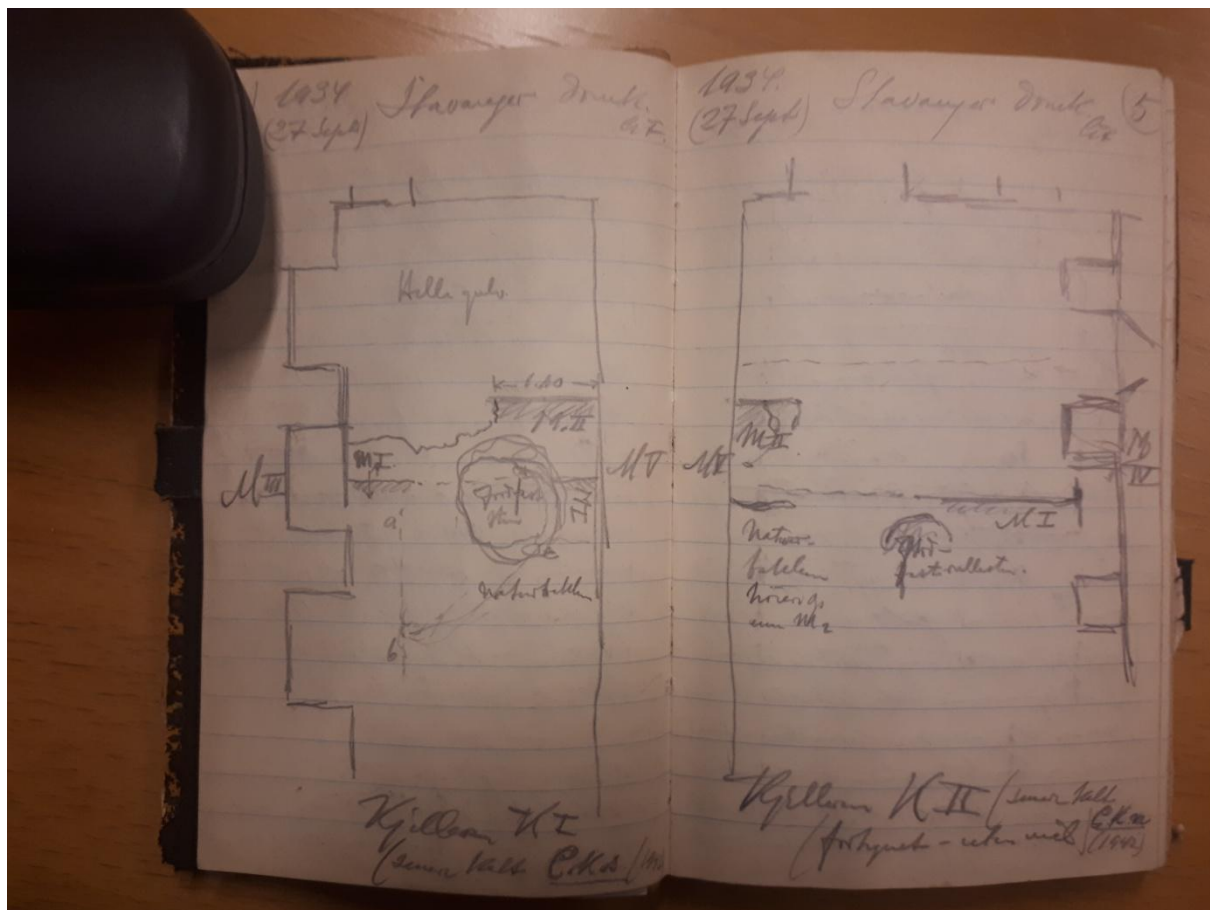
27 Sept Begynt å grave i søndre Korkjeller, har der tidligere utgravd - med 4 mann *) (Stadsarkitekten Nielsen bestem. Konservator Hals skal notere ned Funnene.)

Se skissen s. 4:

Støttemuren M1, er ca 60 cm br, over hellegulvet vestenfor (nytt fra 1800 årene med stor fasklemt helle. Vestsiden av M1 ligger efter ark. Ergas opmåling 1:100 av 1930 (kjele horplan) – K. 60 m øst for Skibets utv. østflatet.

*) De to samme (bl.a. Jonassen) som har gravd her før og to unge menn som Hals har brukt på Utstein.

Side 4-5:

Side 6:

1934 Stavanger Domk. (27 Sept)

Borgermester Middleton og ordfører Marnburg og ... bett egen mulig x) Jan Petersen og stadsarkitekt Nielsen kommet dertil tilkalt.

Gravd i sin tid i to Kjellerom - Natmsk kom osv (deler tid til udeder i dag)

28 Sept – Efter formannskabets fr. noget. samtykke beg. graving oga at. innskje på innsiden av Koret med de samme 4 mann - gravd mellom de gråstens pillarer og langs sideskipets østmur til n ø hj. – men ikke helt til østtårnet. Nogit videre gransking sine også. Er fotografert 6 bill utv.

x) Forklart dem hvorfor vi må grave litt uden bed med gulv. – De var enig i dette.

Side 7:

1934 Stavanger Domk. (28 Sept)

fra nordsiden (på plan 7-12)

C.n. 7 1. Grøften øst for P I (østlig pilar) fra n.ø. Grøft mellom P.1n (PI) og P.2n (PII) dele ordentlig gravelute enda).

C.n. 13 2. Grøften mellom P2n. (P.II) og P.III (entydlig ...) fra n.ø.

C.n.12. 3. Samme gr. Fra n.v.

C.n. 15 4. Gr. Øst T.b fra n n ø.

C.n. 16 5. Fundament langs s v-skibets østmur sett fra n.

C.n. 2 6. Oversikt over hele fraset fra norv.

Truffet ordfører Marnburg på gaten. x)

29. Sept. Grøften mellom P II og P2n (PII) går garneskut. 1

Fotografert de her:

Cn 10 1. ø n ø

Cn9 2. v n v

x) avtalt befarung 1 okt kl. 11

Side 8:

1934 Stavanger Domk. (29 Sept)

Dessuten fotografert følgende utvendig av.. (mer om bildene...)

Det er dessuten i dag gravd inne i begge kjellerne smale grøfter lenger østerover østenfor M.I (se side 4) overkanten av naturbakken er fulgt til ca. 4m i nordre og 4,70 m i søndre Kjellermurens for resten av MII (se s.4).

Side 9:

1934 Stavanger Domk. (29 Sept)

Her slutter der madsets av og de kommer ned under dybden. I søndre kjeller er også gravd ned langs Kormuren innvendig da fundamentet er helt synlig – Gravningen forby stoppet til 1. – tolge 4 bill. mur Kjelleren med elektr. lys (se plan side 12), men de end tat de igjen, da de er nedebltyst (tatt med 18 a - xx – 1 minutt).

Alle dette syene også medvirke andre steder i Kirken – Tverstages tak – under skipet gulv osv – den ballanse i esken) men ingen tid til å stende fundamentinghed – At dett averten fra mandat ettet til fredag 3 okt).

Side 10:

1934 Stavanger Domk.

30 september til Utsten ...

1. oktober Formanskabet, Borgermester og ordfører m flere Biskop Petersen, fattigformynderens styre o fl på befaring i Domkirken 11-1. Først talt i Koret – Derefter vist utv. på vestgavlen (de stor åpninger i hvorav den midtre eldst). Så sett på graver utv. langs korets nordvegg – viste de skjer pillarfundamenter og forut det eldste fram Rummet inne ved trappetårnet - Det romanske gravsted osv. Tilslutt inn i kjelleren først den nordre (K II) hvor jeg Kalt. Stadsark Nielsen og arbeidsrom foran

Side 11:

1934 (1 okt) Stavanger Domk.

Som videre på hvor de ere gravd for og hva Macody Lund hadde sagt – då den søndre (K I) hvor jeg også lot dem teglmur Andreas Langeland fortelle om nær naturbakken – Ordfører Marnburgs talet. Fremsatt et fotogr. av Korets C.S.1 sydside fra s s v (ved belolor bm Hr Oftedal – Stavanger Aftenblad) tilformert bedt om min kommentar Macody Lund har tilfornt – osv.

Talt med Anders Bærheim enen – (Truffet på Under første Besøk) ang. Macody Lunds ankomst at vi der hente ham sen båten ord.

Side 12: Dårlig kopi!

1934 Stavanger Domk.

2 okt. for vitter .. gjenstlig en Kjeller ikst. Tatt med vedfans Oleren bygte,

Tolgefult: om fra blom bell utenfor Korets sydvester av hat nordre felt og tilpasninger ien –

En fotografert et oversiktsbill Cnti) av nordsiden av og 2 bilder av Korets nordvest uts.

Utgravingen utenfor Korets sydvegg.

Langs venstre betoriturum ligger et svært fundament ned flate heller øverst øst over ligger utenfor selen med fundament går her.

Side 13: Dårlig kopi!

(2 okt) Stavanger

For vitterlig er med tar ikke de

Treper til Det ersvig er en særlig

Ne ca 7.30 m for en nette Bolig

Lateson er enke 5 suolden jeg kan

Ikke gjør det rett ut forbyd mer

ca 70-80 cm med neder ute av

Sinestebete med er med meidt av hjørnene Innset med

En lite pantkant ut ved etter med

En liten pistkant ret ost etter etten

Opentale mellom Detter og det lille

foresfer ingend sølatendlift (5-10 cm

fringer 10-15 cm foran her).

Imen udt T.L. var det nogen fram-

Senent avbreffe det en Ubakke met nø her

Et tiltagen med løpsamme had. Det

vittrilige fundament med er annen

Kommer Dired ferem og bestis bare

Side 14:

1934 (2 okt) Stavanger domk.

av små stener d et her lag. Dito Mur nu bare ses til ca 60 cm under sokkelen og sforinger ca 20 cm foran formenklikende. Jeg tør selvsagt ikke grave innunder underkanten av dette løse fundament så det kan få diffsin ved langs innen (Dette er tilfellet therefter ved dremmen understell). Det fortsetter selvsagt inn bak fundamentet for T.t som er lagt inntil. Under det fjernede stykke av den nye Kloakk ligger et tilsynelatende sammenhengende fundament, om det vil vær av store interesse å undersøke ved den (forts. s. 21)

Side 15:

1934 (2 okt) Stavanger domk.

Hobrutt av regn – Item i Begeld nu.

I kjelleren KII (se s 5) har jeg latt det fundament som Macody Lund antok som den apsisfundament ligge helt urørt. Jeg har bare konstatert, at det like fra naturbakken ligger løs Kalkestykker mellom Stenene og Kleberstensbiter. Det hele er ganske uregelmessig og tydelig nedfelt i fra muren MIIs fortsettelse nordover. Dessverre er de mulige spor av hjørne som måtte være å finne innvendig fra Korets nordmur skjult av en ny pillar for opstøtning av bjelkelaget – Her bør under-

Side 16:

1934 (2 okt) Stavanger domk.

søkes nærmere selv om jeg personlig er ganske så klar på at MII er østveggen i det gotiske rum under Koret. Til sikker bevis ses det, at der på naturbakken er Kalkrester i en rett linje østover i fortsettelse av MII's vestside. Dog under Skillemuren mellom de to Kjellere (MV) ses tydelig grøften som er nedgravd i naturbakken for muren og mends det bevarte parti av muren som skilder fra foran MV ligger et rent Kalklag på den grusbakken. Muren var der helt indlagt i kalk.

Også bakenden av muren ses tydelig i det hull som var gravd.

Side 17:

1934 (2 okt) Stavanger domk.

men rett øst for seg kom, efter at med 2 av MI var brudt ut – Baksiden var som nemlig uregelmessig da Naturbakken har gjør troun op. Overkanten er da her jeg latt rense op (se s. 8-9).

I kjelleren KI kunde jeg også følge den samme grøft i naturbakken langs vestsiden av MII. Og det viste sig at den berørte grusbakken gikk like opp under det tynne sandlag for hellegulvet. M.a.o. her fantes uten

Side 18 – dårlig kopi – litt gjetting:

1934 (2. okt) Stavanger domk. lia

noget som helst spor av den paastatte apsis her heller.

Østkanten i MII, går sørvest til 1,10m fra MI, men der er tydelig Kalklag efter at en nuden forkakel mot syd, og der er egel bevarte sammen den egendt Bakmur for MII helt fram til utmerkingen foran MIII i flukt med den nye bgd pillar som dessverre også lad skjule de mulige spor av hjørnet MII MIII.

MI er så bygget oppi denne kalken, og det har hafvet rettende kan ligge alt av disse maa for MV av for meget der blive begynnende og bruk ved fundamentet.

Side 19 – dårlig kopi – litt gjetting:

1934 (2. okt) Stavanger domk.

Da der bare de MII blir bygget inntil den ryskluten er 10 cm fram fra bakken vestover ta de enda var en stor stok ned langs østsiden, dekket av stener for retningen av MI på dette parti x)

MI går sydlig igjennem under MII og er også buete til a 1 - to fod ut med nogen foren MIII.

Ved den gravingen jeg begynte med det formål .. bakken fremmet en naturbakke 28 stykker burde jeg antfører min ...

...

x) Det at sprekken ikke gir tylft noget host frammem seg fra

at er stor bygning ene det sted da rar blitt....

Side 20:

1934 (2. okt) Stavanger domk. lit

sellester i som man vanlig tonfden her. En kan også ha det tall benne striper i tanken som denne by kunde være bevart hvis det var fylling.

Også her har jeg fulgt ok av denne ene grusbakken østover (se s.8-9)

Og fundamentet innvendig under Korets østmur er forlagt det springer fram foran nemlig øst i flere avtrapninger nedover. Jeg har ikke fått tid til nøiaktig undersøkelser her enda, men dimensionerne skal framgå av Hansteens opmåling (langs snitt gjennom Kjellerpartiet).

Side 21:

1934 (3. okt) Stavanger domk.

(forts fra s. 19) Utvendig nordøst fortsette undersøkelser i den ... kommer – En kommer jo nødkårlig til å tenke på en forts. av underskipet (enten apsis eller i skibet kor), men denne kan selvsagt intet sies.

Utenfor trappetårnet (T.t) er der et fundament med svære heller hvorav en med nordkant øst-vest, ca 1 m nord for nordflanken av T.t. Dette må selvsagt også undersøkes nærmere før noget mer kan sies. -

Selve fundamentet under

Side 22:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

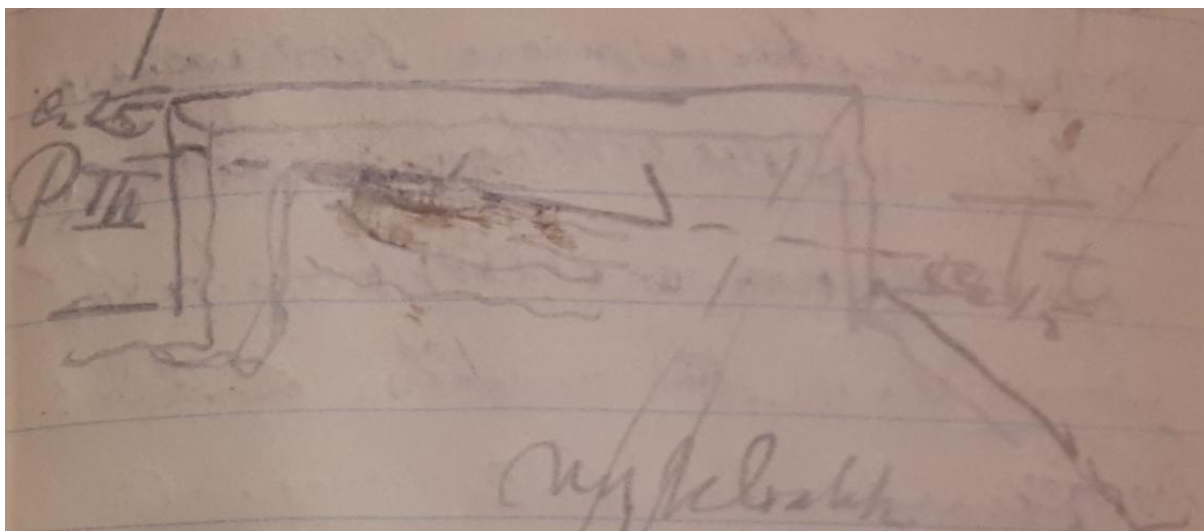
T.t. springer bare (på nordsiden) 10-15 cm ut og ses en ca. 65 cm under nk av sokkelfasen langs nordøstsiden av T.t er ben litt funing over det nevnte hellefundament.

På østsiden av T.t. kan ad kan en ikke komme til fundamentet på grunn av de nye kloakkrør her skrått ut her. Øst for kloakken – østover mot PIII er der langs under sokkelfelgen Normannen der et forurensingsskift som springer uregelmessig ut 20-25 cm. Det ligger fra et fundament som tydelig er eldre og som går skrått (noget kan sør – sø)

Side 23:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

d. forhold til kormuren Dato

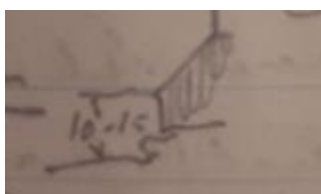
øverste skrift går som skiven så springer det i flere aftrapninger hele 50-60 cm i fremmen. De øverste tre skift er tydelig murt i kalk. De to nederste er domersk muligens lagt bare i den grus, skjønt har det også Kalkrester, men da kan være skyldetend. Det går i allfall et stykke (ca 35 cm) ned i den naturlige grus.

Side 24:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

Bakken beg den underkanten en rett ligger ca 1.10 meter ut av sokkelfasen (ca 1 ... under bunnen i det gjenneste Vindu V.III.

Av Fundamentet render helleren P.III ses i grøften bare er par skift i ... c 30-40 cm ... med gk 10-15 cm under uk av sokkelfasen

Det under er i grøften bare ca 20-30 cm er meget neme grus masser ned fra naturbakken, men dermed er her vanskelig å bestemme skarpt. Den synes dog å

Side 25:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

ligge omtrent i høide med ok av det øst 4. skift ovenfra i det mindre .. skedfundamente, hvilket stemmer med at de to sender skrift i dette er gravd ned i naturbakken.

Det merkelige er, at P.III's fundament som ligger i fast kalk springer ca 50-60 cm frem vestenfor selve sokkelfasen (nordsiden fra fundamentet har jeg ene ikke frilagt) mens det fnd østsiden av pillarene går i flukt med (bare en av de øvre framningsstene ..nyer litt frem) og delvis skriver innunder sokkelprofilet.

Side 26 – dårlig kopi:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

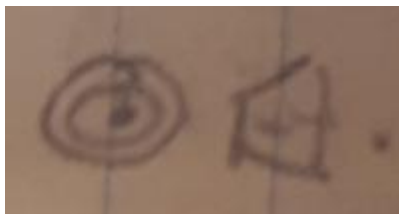
Sjess het tes fra de nantet som bare ca 60 cm med en rak av sokkelfasen, men det herinne vill-
heik dager med einendre thilleren, Ca 25 cm øst for sokkelprofilet flukt og 85 cm under uk av
fasen ligger vestenden av en gray murt av bruddsten i kalkgarne s.v. hj. ligger ca 50 cm nord
for sokkelprofilets forkant fra Korvenet, og graven deral ti å gå litt deri på korflukten (nv)

Østenden av graven er be med heller over, og her fantes en lodklulle ^{x)} noget løse ben, Øst n
v. fradti

Side 27 – dårlig kopi:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

Vertikal tekst i venstre marg: Her fantes er lite rundt blystykke med hull

av gravelist er betbrutt og her var tilstenden med hellteke (rød og gul 21 * 18 og 4,5-5 sig ved
gule (**innskutt setning**) tyr. Av dem sanden også ikke hele del løs i fyllmassen å grave. ^{xx)} ...
framgård av alle Hansteens opmålinger som jeg i dag har kontrollert – bennevn aar sin
naturbakke av samme faste grus som overalt.

Det er vanskelig å komme inn til baksiden av gravens sydvegg, da Korfundamentet går ut av
dette. (En sten springer tiland hele 27 Cm ut over undersiden av graven) Det ses dog ut som

^{x)} og de røde 23,5 * 18,5 * 5 cm) **Mursteiner?**

Side 28 – dårlig kopi:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

Brudn gravmur støter nesten men naturbakke nedad kommer korets fundament ligger Grå lnr.
Iferst kalk – Det Spriger uregelmessig Jern uten til 35 cm foran sokkelprofilet og smuk i
dette fradsten hopte ut nedover.

Da jeg nu med de store opgrøftet ikke tør grave lenger ind i fundament lig tunet der PIII tør
jeg ikke si om der er forbant mellom pillaren og menes frambrudt peller om (menes går
igjennem (På vist siden av P.III er det førmennelig ad de, da har som

Side 29:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

merkt ligger det eldre skrå for Dramest under ...).

I sydunte ved P.II er det mulig å se om der er forbandt mellom mur- og pillar fundament men øverst ser der ut til å være litt forbandt. Også her spriker pillarfundament adskillig frem mot vest, men her kan 40 cm. ^{x)} Dypere ned skjules fundamentet av gravens overdekning..

På vestsiden av P.III ses hva det øverste tynne frem...ngskift under sokkelen – Dypere

x) Foran fasforefilet under dette er der en 17 cm høi lengsen Sten i sokkelflykten)

Side 30:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

ned ligger hele fundamentet murede frillerer her ved selvsagt en ikke tør grave. Da massen er så løse og fuktige etter alle regnværet. Også her er der 20 cm høi ligger sten under ferefilet i asokkelflykt (Kanskje disse stener ender sammen er fire reststaurasjon, der de går under kormuren mellom P.II og P.I (her skrinede ned nk og mot B... og rundt P.I, men Mk siden vestre.

Murfundamentet mellom P.II og P.I er helt uregel-

Side 31:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

messig forment springende i det skråner gri strek inn med over, stor er den ikke kan følget øst, og går vil med få froterballen som har ligget 0,90-1 m under uk. av Melalfrem. Der var tett opp under brate jorden et lag kleberstens sagepulver – som godt kunde tyde hed at Hugge Skefhet under Seklulen ad nytt for 1860årne.

Fundamentet under P.I springer går 60-70 cm fom dt midt vest foran sokkelen og forsvinner innunder det over Skiftet dybden ikke kan ses heller ikke avm...

Side 32:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

Forkant med ... inntil. På østsiden ved P.I er der ny lessing dertil søk kalket Jelet og berge fundmanet stridape gape Chenke bet frem, men lenger ned er der en femeshe sten, om det til hører fundamentet kan jeg med ikke se. Ther til de fallfall ut som murfunn samlet kan gåe ukjent tak pillarer. U-Uke nuren fundament trappe 1,10m fra P.I og sokkel ned til springer 15-25 cm fra foom Ceehmb fod kont. Naturbakken går også

Side 33:

1934 (3. okt) Stavanger domk. Lit

Hit op til den til den sten m v nok av sekal fasen

Også har et lag klebersager fikleme høit opp under vestsiden fra 1868 over.

Jeg har i dag gjennomgått alle Hansteens detaljerte opmålinger på stedet og bedt ham også gjøre et lengdesnitt gjennom pillarrekkene så fundamentene belyses, - Den endelige gjenfylling må derfor utstå til han er ferdig med dette. Men bunnen av grøftene er fylt og der er stampet ordentlig. De to menn (Jonassen og den andre eldre) har givet dette mende mitt tilsope. -

Side 34:

1934 (3. okt) Stavanger domk.

Jeg har i den foregående beskrivelse ikke tatt med den formodentlig forholdsvis mye renne Sklet av her afliggende heller – som vi fant hele veien i nordkanten av prøvegrøften. Det så ut til å vise en stenkant langs sydsiden så der blev et Hellentet apart inn under hellene.

Talt med Stadsarkitekt Nielsen om gjenfyllingen og vist i detalj hvordan den må gjøres.

Reist til Bergen med ...

Side 35:

1934 (3. okt) Stavanger domk.

Gravd 1934 i og utenfor korkjelleren: ..

Først i 1942 fikk jeg endelig nummerert d.J. fotgr. under fra ”korkjelleren” i forb. Med den serie fotogr som jeg tok ved undersøkelsen 1941:

Alle 7 er tatt 3. oktober 1934:

(nordre Korkjeller kalles C.k.b., søndre C..k.a (se s. 4-5)

CK.1: C.k.n Oversikts fra vest

C.K.2.: C.k.n. Murrester fra vest

C.K.3: C.K.n. murrester fra vest (detalj)

C.K.4: C.k.n Detalje av gml. østmur fra n n v

C.K.5: C.K.s Murrester, søndre del sett fra v.

CK.6: C.K.s Murrester norde del sett fra s v.

C.K.7: C.K.s Murrester, sett oppe fra sø

Fotografi serien fra den videre undersøkelse av korkjelleren våren 1941 er nummerert i fortsettelse av din med C.K.8 osv (se dagbok IV, side 25f).

Side 36 er blank.

På de følgende sidene (fra side 37) følger tekst om Utstein kloster fra 1937.